

Heemkring B.K.W. – Sint-Martens-Bodegem

Bodegem in vroegere tijden nr. 20 – 2022

De portretschilderijen van Dr Jean Appelmans en zijn echtgenote.

Tegen de gewoonte in om deze artikelenreeks aan Bodegemse thema's te wijden, neemt de huidige bijdrage bij uitzondering een onderwerp ter harte dat de volledige fusiegemeente Dilbeek aanbelangt. Aanleiding daartoe is de schenking van twee fraaie portretschilderijen aan onze heemkring. De schenkster, mevrouw Anne Schoukens uit Dilbeek, overhandigde ze op 21 september 2021 aan onze dankbare voorzitter. Voortgaande op haar toelichtingen betreft het afbeeldingen van haar moederlijke overgrootouders, meer

bepaald **Dr Jean Appelmans** (1866-1929) en zijn echtgenote **Angelique De Ro** (1868-1940). Met dokter Appelmans belanden we bij een persoon die veel bekend heeft voor het medisch welvaren van talrijke Bodegemnaars, maar evengoed ook van menig inwoner uit de andere deelgemeenten van Dilbeek. Dokter Appelmans staat immers bekend als de bedrijvige huisarts die van 1895 tot ca. 1925 het patiëntenbestand in de omtrek van Dilbeek zo goed als op zijn eentje

De woning en dokterspraktijk van Dr Jean Appelmans omstreeks 1900 in de Verheydenstraat te Dilbeek.

moest bolwerken. Als zodanig was hij deelgenoot aan het dagelijkse wel en wee van vele inwoners. Het mag niet verbazen dat als eerbetoon aan zijn heilzame prestaties er te Dilbeek een straat naar hem werd genoemd, namelijk de Dr J. Appelmanslaan die komt aanlopen vanaf de Ninoofse Steenweg en eindigt aan de zuidoostelijke kant van het kasteelpark bij het gemeentehuis van Dilbeek.

De twee portretten veruitwendigen een gebruik van voor de opkomst van de fotografie. Zoals zoveel goeie burgers liet ook het doktersechtpaar zich een portret schilderen, dit overigens van de hand van een onbekend gebleven kunstenaar. De tableaux zijn even groot (56 cm breed en 66 cm hoog) en wisselden tot dusver slechts van eigenaar via erflatingen binnen de familie. In de eerste generatie kwamen ze aan de dochter van het doktersechtpaar, Margaretha Cornelia Appelmans. Vervolgens gingen ze over op de moeder van Anne Schoukens, Myriam Appelmans. Deze laatste is echtgenote van Achilles Schoukens en dochter van Paul Appelmans (1894-1978), zoon van de hier besproken dokter Appelmans. Anne Schoukens verkoos de schilderijen aan de Bodegemse heemkring B.K.W. toe te vertrouwen, waar ze als heemkundig erfgoed toegankelijk kunnen blijven binnen de dagelijkse werkomgeving van haar overgrootouders.

Jeugd te Schepdaal.

Jean Appelmans werd op 5 mei 1866 te Schepdaal geboren en kreeg bij het doopsel de voornamen Joannes Maria Michaël. Hij verrijkte als zevende kind het gezin van **Cornelius Appelmans**, pachter te Schepdaal. Jean was meer bepaald de vierde telg uit zijn vaders tweede huwelijk met **Anna Maria Van Rossom** (1828-1899). Vader Cornelis was rond die tijd ook burgemeester van Schepdaal, een functie die hij van 1860 tot 1872 heeft waargenomen.

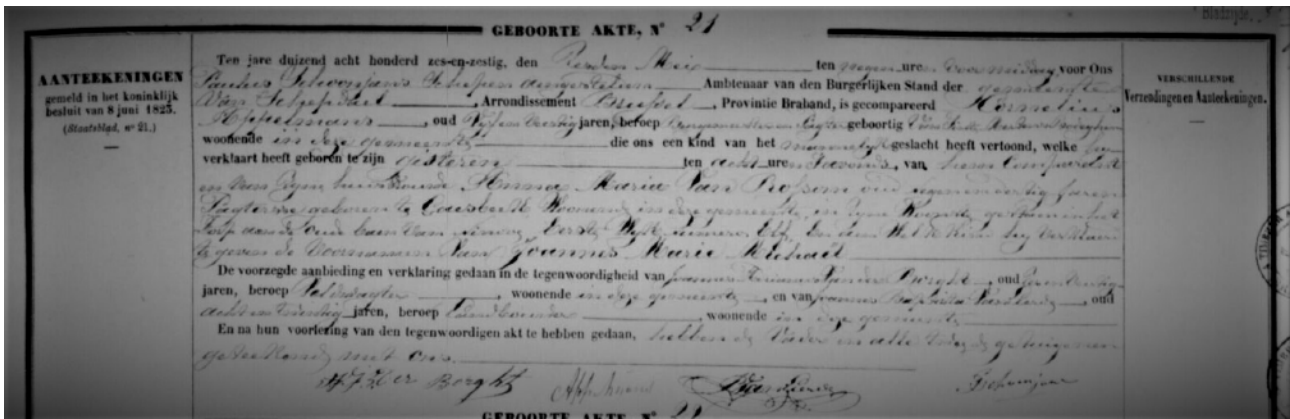
Ten huize Appelmans telde de kroost tien kinderen, wat destijds lang geen uitzondering was:

- uit de echtverbintenis met Theresia Josepha De Camps (1823-1859), huwelijk ingezegend te Schepdaal op 1 maart 1854:

1. Jean Frans, 1855-1937.
2. Michel Joannes, 1856-1902.
3. Maria Carolina, 1858-1945.

- uit de huwelijksband met Anna Maria Van Rossom (1828-1899), getrouwd te Gaasbeek op 29 december 1860:

1. Louis Theophiel, 1862-1862.
2. Sabine Marie, 1863-1942.
3. Jean Henri, 1865-1931.
4. **Jean Marie Michel, 1866-1929.**
5. Jean Alois, 1868-1936.
6. Theophiel Marie Jozef, 1870-1940.
7. Joanna Catherina, 1871-1886.

Geboorteakte van Dr Jean Appelmans

Vader Cornelis stond te Schepdaal bekend met de koosnaam *Neleken*, wat aan zijn afstammelingen de bijnaam *van Nelekens* opleverde. Zijn eerste echtgenote, Theresia Josepha De Camps, was dochter van Joannes Franciscus De Camps en Joanna Walckiers. Schoonvader De Camps trad tussen 1827-1849 aan als de eerste burgemeester van Schepdaal. Pas in 1826, onder Hollands bewind, werd het dorp van het uitgestrekte Sint-Martens-Lennik los gemaakt

De ouders van dokter Appelmans, vader Cornelis en diens tweede echtgenote Anna Maria Van Rossom.

en ging sindsdien in de lang betrachtte zelfstandigheid functioneren.

Ongetwijfeld heeft schoonvader De Camps de burgemeestertraditie binnen de familie Appelmans aangewakkerd. Vergeten we nochtans niet dat Cornelis Appelmans zoon was van Michael Appelmans (1791-1864), pachter en brouwer, maar ook burgemeester te Bodegem. Diens naam bleef verbonden aan de statige brouwerijhoeve in de dorpskern van Bodegem, gelegen recht tegenover de hoofdingang van het kerkhof.¹

Theresia Josepha De Camps kwam op amper 36-jarige leeftijd te overlijden. Zij bezweek op 27 mei 1859 aan cholera, een ongenadige epidemie die te Schepdaal niet minder dan 25 dodelijke slachtoffers opeiste. Het gezin De Camps werd er bijzonder zwaar door geteisterd, want naast Theresia Josepha sneuvelden op 11 juli ook haar schoonzus, Maria Theresia Lindemans, echtgenote van Carolus Josephus De Camps. Deze laatste was op dat ogenblik burgemeester van Schepdaal en stierf in die functie op 9 oktober 1859, eveneens als gevolg van cholera. Ten slotte zwichtte op 26 november ook de oude moeder Joanna Walckiers aan de besmettelijke ziekte.

Het pachtersgezin, waarin agrarisch rendement ongetwijfeld tot de dagelijkse bekommernissen behoorde, moet intellectueel niettemin een uitzonderlijk stimulerende studieomgeving zijn geweest. Er bevonden zich immers liefst drie zeer begaafde kinderen in het gezin, allen uit het tweede huwelijk. Naast Jean die

¹ Van Droogenbroeck Edgard, *De hoeve en brouwerij Appelmans*, Bodegem in vroeger tijden 15 (2020).

Het geboortehuis van Jean Appelmans te Schepdaal, het zogenaamde Hof van Appelmans. De hoeve bleef in haar oorspronkelijke vorm bewaard (foto dateert van ca. 1900) en ligt op de hoek van de Geraardsbergsestraat (de vroegere Oude Baan) met de Appelmansstraat (de vroegere Driebekweg).

medicijnen ging studeren en aan de Universiteit van Leuven een doctoraat in de geneeskunde behaalde, onderscheiden zich ook zijn broers Henri en Aloïs. In de christelijke traditie van die tijd leidde hun begaafdheid naar een geestelijke roeping. Beide broers voltooiden glansrijk hun theologische studies, wat bekroond werd met een lerarenambt aan de meest prestigieuze seminaries voor priesteropleiding.

Kanunnik Hendrik Appelmans.

Henri (1865-1931), met doopnaam Joannes Henricus, werd in 1889 tot priester gewijd. Hij behaalde in 1891 het baccalaureaat in de theologie en doceerde vervolgens als professor, vanaf 1891 aan het Klein Seminarie te Hoogstraten en vanaf 1893 aan het Klein Seminarie te

Mechelen. In 1908 gunde men hem de bevordering tot superior en vanaf 1920 vermeldt men hem als kanunnik-titularis van de metropolitane kerk.

De jongere Aloïs (1868-1936), gedoopt Joannes Aloisius, volgde in de geestelijke voetsporen van zijn broer Henri en zal in 1892 eveneens de priesterwijding ontvangen. Hij behaalde een baccalaureaat in het canoniek recht en doceerde vervolgens als professor aan het Groot Seminarie te Mechelen. In de plaatselijke kathedraal toonde men hem in 1903 met het ere-kanunnikaat.

Kanunnik Aloïs Appelmans.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog moet Aloïs zich te kritisch uitgelaten hebben over de bezetter en werd als politiek gevangene weggevoerd naar Duitsland. Na zijn vrij-

lating droeg de bisschop hem in 1919 het pastoraat van Itterbeek op, een functie die hij tot in 1932 toegewijd zou vervullen. Hij overleed op 3 augustus 1936 te Merchtem.

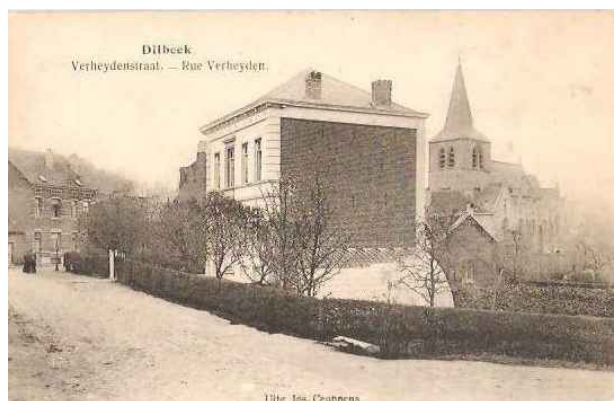
De herinnering aan de diepchristelijke familie Appelmans blijft te Schepdaal voortleven in een glasraam in de Sint-Rumolduskerk. In het monogram rechts onderaan verwijzen de initialen H en A respectievelijk naar de kanunniken Henri en Aloïs Appelmans.²

² Het bronnenmateriaal over de Schepdaalse familie Appelmans werd aangereikt door de heer Fons Van Droogenbroeck. Meer over het glasraam in de kerk van Schepdaal, schenking van de familie Appelmans, kan men lezen in: Van Droogenbroeck Fons en Straetmans Fil, *Schepdaal ... sinds onheuglijke tijden* (2003) 74-75.

Vestiging te Dilbeek.

In 1892, kort na het voltooien van zijn studies, vestigde dokter Appelmans zich te Dilbeek. Daar werd hij op 11 mei bij de Burgerlijke Stand ingeschreven.³ Hij huurde aanvankelijk het woonhuis dat toebehoorde aan Henricus Ambrosius Swalus. De woning bleek uitermate geschikt voor een dokterspraktijk, wat Appelmans ertoe aanzette om met de eigenaar een voorkooprecht te bedingen. Het akkoord werd op 20 november 1912 opgenomen in het eigenhandig testament van de eigenaar. Zoals gewenst, trad de beschikking in werking bij de dood van Swalus. Hij overleed een viertal jaar later op 18 februari 1916. De eigenlijke eigendomsoverdracht werd geregeld met de akte van 25 februari 1916, opgetekend bij notaris Camille Marescaux te Anderlecht. In ruil betaalde Appelmans aan de erfgenamen Swalus de som van 25.000 frank. Tegelijk werd hij ook aangesteld als uitvoerder van het testament van de overledene.

De voormalige woning van dokter Appelmans ligt in het dorpscentrum van Dilbeek, meer bepaald in de Verheydenstraat, nu huisnummer 24. Het ruime herenhuis was oorspronkelijk opgetrokken in open bouwstijl. Het is nochtans hetzelfde statige gebouw waarin thans de Standaard Boekhandel is gehuisvest, met dit verschil dat de open bebouwing werd opgegeven en er inmiddels links en rechts andere huizen werden aangebouwd.

³ De informatie met betrekking tot Dilbeek werd welwillend ter beschikking gesteld door de heer Erwin D'hoë, onder meer met zijn verhelderend artikel over dokter Appelmans op de website www.delbeccha.be

Kort na zijn vestiging te Dilbeek, besteedt Dr Appelmans aandacht aan het toekomstige gezinsleven. Hij ontdekt zijn levensgezellin te Vlezenbeek. **Maria Angelica De Ro**, met roepnaam Angelique, zal hem op 30 mei 1893 het ja-woord geven. Zij zag het levenslicht te Gooik op 1 september 1868 als dochter van Elias De Ro en Philippina Van Cutsem. Ongelukkig genoeg zou haar moeder acht dagen na de bevalling op amper 26-jarige leeftijd het leven laten.

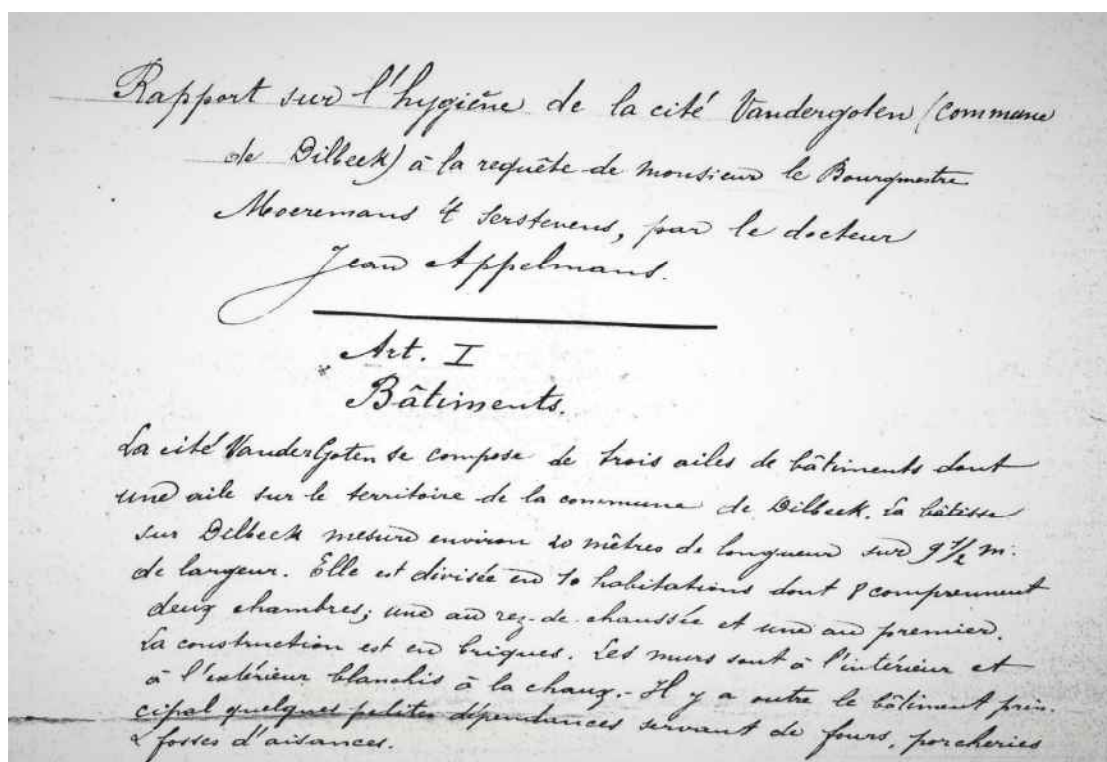
Het gezin van dokter Appelmans werd weldra uitgebreid met twee kinderen:

1. **Paul Maria Appelmans** werd te Dilbeek geboren op 27 augustus 1894. Hij huwde in 1925 met Josephina Eugenia Maria Wilhelmina Senden, geboren te Turnhout op 16 oktober 1893 en overleden te Dilbeek op 1 juli 1977, dochter van Guillaume en Maria Regina Van den Beuren. Paul was een oud-strijder uit de oorlog 1914-1918 en diende als beroepsvrijwilliger bij het Transportkorps van de 5^e Legerdivisie. Hoewel niet ingezet in een gevechtsfunctie namen de Pruisen hem krijgsgevangene en voerden hem naar Duitsland. Hij slaagde er evenwel in om vanuit zijn opgelegde verblijfplaats te ontsnappen. Paul, nijveraar van beroep, overleed in zijn geboortedorp Dilbeek op 25 mei 1978.

2. **Margaretha Cornelia Appelmans** zag voor het eerst het daglicht te Dilbeek op 9 augustus 1899 en is daar ook ingeslapen op 21 september 1951. Zij trouwde te Dilbeek op 30 mei 1922 met geneesheer Philemon De Boeck, te Erpe geboren op 19 november 1888 en gestorven te Dilbeek op 28 februari 1962. Zijn ouders zijn Gustaaf Amand De Boeck en Maria Delphina Caudron. Hij zal de dokterspraktijk van Jean Appelmans voortzetten in de woning aan de Verheydenstraat.

Geneeskundige praktijk.

Als enige geneesheer voor Dilbeek en omgeving was Dr Appelmans bij tal van gezondheidsonderzoeken betrokken. Zo bleef van zijn hand het rapport van 4 mei 1893 bewaard om in opdracht van burgemeester Moeremans 't Serstevens de hygiënische toestand in de cité Vandergoten te inspecteren. Het armtierige huizenblok was bewoond door 61 mensen, allen fabrieksarbeiders met hun gezin. De dokter benadert de preciaire kwestie opmerkelijk objectief en beklagt onverbloemd de barslechte behuizing. De bevoering was volgens hem een broedplaats voor microben en hij waarschuwt ervoor dat de plafonds door wormen waren aangevreten, in die mate zelfs dat ze niet meer te desinfecteren vielen.

Appelmans liet ook het drinkwater van de cité analyseren. Hoewel het aangevoerde leidingwater goed werd bevonden, liet de toestand van de waterreservoirs te wensen over, wat ertoe leidde dat het drinkwater uiteindelijk toch onzuiver de bewoners bereikte.

Afvalwater werd in de cité hier en daar afgevoerd langs leidingen met onvoldoende verval, zodat dit ook aanleiding gaf tot ongezonde toestanden.

Over de heersende ziekten merkt de geneesheer op dat er in de cité meer slachtoffers vielen dan op andere plaatsen in Dilbeek. Bijvoorbeeld de cholera-epidemie van 1892 trof in de cité 10% van de bewoners, terwijl dit elders slechts 5,5% bedroeg.

Ook vond Dr Appelmans er een huishouden dat besmet was met syfilis. De ziekte was zelfs al naar twee andere gezinnen uitgebreid en derhalve verbood de dokter onmiddellijk al te dichte relaties onder de burens. Zijn voortgezet onderzoek bracht achteraf tot uiting dat de besmetting te wijten was aan het gemeenschappelijk gebruik van toiletten of beerputten.

Op verzoek van het college van burgemeester en schepenen wordt dokter Appelmans op 29 juni 1905 bij het bevoegde ministerie voorgedragen voor het Burgerlijk Kruis 1e klas. Men beklemtoonde onder meer zijn heldhaftig optreden tijdens de uitbraak van buiktyfus in september 1904. Dr Appelmans offerde zich op om, alleen - dag en nacht - de zieken te verzorgen. De besmetting trof ongeveer 70 personen in Dilbeek en liep zelfs over op één van Appelmans eigen kinderen, de toen vijfjarige Margaretha Cornelia die nadien twee maanden lang tussen leven en dood zou zweven.

In een aansluitende lijst roemt men het engagement van Appelmans in de bestrijding van de opeenvolgende epidemies:

- Buiktyfus in het gehucht Vlaesendael te Dilbeek en Anderlecht met 17 gevallen tijdens de periode 1892-1893.
- Buiktyfus in Itterbeek, die in 1895 15 slachtoffers maakte.
- Buiktyfus in het gehucht Koudeneer in 1896: 7 overlijdens.
- Pokken in 1902: 27 gevallen in Anderlecht, 2 in Dilbeek en 1 in Itterbeek.

- Buiktyfus in 1904 en 1905 te Dilbeek en Anderlecht: 69 gevallen.
- Buiktyfus in het gehucht Broeck te Anderlecht: 10 slachtoffers in 1905 en 1906.

Nog andere prestaties van de dokter:

- Vanaf 1892 was hij arts bij het liefdadigheidskantoor te Dilbeek.
- Hij fungeerde ook als geneesheer voor de armen van Groot-Bijgaarden.
- Sinds 1892 of 1894 corresponderend lid van de Medische Commissie.

In 1918 breekt de Spaanse griep uit en haalt ook vreselijk uit te Dilbeek. Voornamelijk jongens van ongeveer 18 jaar werden getroffen. Ook hier verleent dokter Appelmans spontaan en belangeloos de nodige geneeskundige bijstand.

Als onderdeel van de gewone medische zorgen verpleegt hij ook 23 jaar lang de Broeders van de Christelijke Scholen te Groot-Bijgaarden. Uit dankbetuiging ontving hij in 1929 daarvoor het diploma van *Weldoener van de Congregatie*.

Dr Appelmans in 1925 gevierd als ondervoorzitter van de Dilbeekse fanfare.

Zijn deelname aan het verenigingsleven bezorgde de dokter een korte vlucht uit zijn overbevraagde dagorde. Hij nam het ondervoorzitterschap van de Dilbeekse fanfare Sint-Cecilia op zich en leidde de vereniging naar memorabele successen. In 1925 huldigt baron de Viron, burgemeester van Dilbeek, de dokter hierover als volgt:

Nooit zult u uw ondervoorzitter dankbaar genoeg kunnen zijn, die ondanks de weinige vrije stonden waarover hij beschikt met zoveel ijver en bevoegdheid uwe maatschappij helpt besturen, hij is de ziel van uw vergaderingen en zijn vernuftig inrichtingsvermogen is de roem van uw feestelijkheden.

Overlijden in 1929.

Jean Appelmans is niet erg oud geworden. Op 21 mei 1929, net 63 jaar, verlaat de onbaatzuchtige man het aardse tranendal. Op zijn bidprentje herinnert men zijn liefdadigheid en medische toewijding, maar looft men hem ook voor een stil gedragen ziekte.

Grafzerk van de familie Appelmans op het kerkhof van Dilbeek.

Foto van Dr Appelmans op zijn bidprentje.

Zijn weduwe zal hem elf jaren overleven en vervoegt haar geliefde man op 13 april 1940. Hun dochter Margaretha, amper 52 jaar oud, overlijdt op 21 september 1951. Haar echtgenoot, dokter Philemon De Boeck, volgt haar in de dood op 28 februari 1962 en werd, evenals zijn vrouw, bijgezet in het familiegraf op de gemeentelijke begraafplaats van Dilbeek.

Frans J. Van Droogenbroeck

Voor de passende illustraties en de aanvullende informatie gaat bijzondere dank naar Edgard Van Droogenbroeck uit Horebeke, Erwin D'hoë uit Dilbeek en Fons Van Droogenbroeck uit Schepdaal. De foto's van de schilderijen op de voorpagina zijn het werk van Luc De Cooman.